

СТРАЖИЛОВО

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ

ВЛАСНИК И УРЕДНИК ЈОВАН ГРЧИЋ.

БРОЈ 32.

У НОВОМ САДУ 7. АВГУСТА 1886.

ГОД. II.

ДВА ТРИ СТРУКА НЕВЕНА

НА ГРОБ КЊИЖЕВНИКУ

ЂОРЂУ РАЈКОВИЋУ

РОВ. 1825. ПРЕМИН. 28. ЈУЛИЈА 1886. У НОВОМ САДУ.

Маленој гори штета голема, кад-год јој гром обори
који дуб...

маленом народу губитак велик, кад-год му уграби
смрт главу коју угледају!

Поправио и за штампу зготовио свој последњи број „Бршљана“ —
ал пера из руку никако да остави...

— Хоћу с пером у руци да умрем...

Јачи бијаде бољетице љуте, којој лека нема — до страшног часа умрлог
не подаде јој се.

Види, мрети му се мора — ал се неумитне смрти не поплаши ни за
часак; бојао се цигло дугог боловања, у болести мучног гњила, мрског нерада.

Радио је и дан и ноћ од младости до самрти своје на књизи српској —
с пером у руци заклопи очи: душа му одлети у Елисијум, куд га је још
овог света срце вукло.

Тако премину и оде на онај свет — вредни, свега века свог неуморни
књижевник нам Ђорђе Рајковић.

* * *

Сетве и летине књижевне треба нам много — а сејача и тежака-патника
све је мање... сирин и убози смо још једнако спрам других сретнијих у том
народа и напреднијих.

Књига у нас још никако да пролиста обилато и процвате; књижевност
српска не удри још у разграње гранато, да понесе рода сваке руке добре и
постане народу, и малом и великом, од преке потребе души, ко насуштни
хлеб телу...

од плода рада свог књижевник-страдалник у нас ни кором хлепца до-
вољно да се заложити, а камо-л да доспе у мирни пристан супрот оскудице и
невоље, те маха дадне ведрини духа свог високолётна и живој жељи и вољи
срца свог за рад обилни.

А радник је достојан плате своје — вели наук ванђеоски.

Зато и јесте у нас све удиљ много њиве и необрађене, а орача и сејача
мало имамо;

зато и јесте голем, преголем губитак у нас књизи нам и напретку, кад оваку милу главу самрт покоси сред мучнога а вољног рада на том пољу нам књижевном;

зато и јесте велики губитак у књижевности српској прекид живота и рада књижевника нам Ђорђа Рајковића смрћу пре времена.

Не грамзећи за богаштином, не гинући за господством и размет-животом — не бојећ' се невоље, задовољан с оно мало мучне зараде своје књижевне: Ђорђе Рајковић беше сав-савцит књижевник; тражио је среће и радости и налазио свуголику у свом раду, у књижевнисању...

у свом скромном закутку, рекао би — у свом тамо Тускулуму, куд се био склонио и уклонио од вреве и хуке, раздора и неслоге наше данашње.

Таких је књижевника мало било у нас — и задуго можда неће њему бити равна ни одмене блиске!

* * *

Ђорђе Рајковић је зачињавао једом и медом збиљу; школом и животом у служби народа свог упућивао на добро младеж српску; песме певвао, песме по народу прибирао, попунио бисером и драгим камењем; садио је руже и трње кресао; подичио даницу, неговао јавор, приказао вечерњаачу своју, глас истине подигао; под старост посадио бршљан, да му невен-зеленилом овенча главу на самрти, на одру мртвачком, и по самрти да се вије и обвија око дуговечног му у народу, вековечног у књизи српској споменика нерушива, који сам себи подиже за живота тим и многим, премногим сличним радом својим књижевним;

у матици српској међ' вреднима бејаше највреднија пчела, која не зна за умор и одмор, докле је светлости и животу врела — тѣком тока унапред...

Тим повиси споменик себи на доглед свему српском свету књижевном, и на поглед сваком, ко пази и разбира за књигу нам српску и радује се напретку нашем.

Али што је даница па вечерњаача сред звезда небом звезданим, где зором сунцу претходи сјајна а по заходу сунчеву прима и наставља светлост — то су у књижевном раду Ђорђа Рајковића књижевни васкрси мртвих, великих покојника, са нехата и немара једва дотле и по имену знаних у нас!

Из таме заборава на светлост и славље изведе нам он старинар толико и толико књижевника-паћеника, великих и знаменитих људи нам у народу за живота свог — којима се мало ком и гроба знаде, а камо-л да им споменици светли краише доселе вечна покојништа праху им и пепелу!...

Па ко је толике трудом и пером васкрсао и привео на видик свету књижевном у књизи вековечној — тај и сам не умире никад ни довека: живи и живиће с њима заједно, док је народа и књиге нам народне; спомен мио и драг остаје, да векује у народу и с народом, с колена на колена — у срцима захвалним.

Светла помена драги Ђорђе Рајковићу — покојна ти душа била!

благуј и слади се слогом и љубављу оног света с покојни преходници своји, с велики радници и напредници књиге нам српске: с Доситијем и старином Вуком, са Рајићем и Кењелцем, с Милованом и Стеријом, с Бранком и са Даничићем, и свеколиком осталом, сад ти дружбаом бесамртном — у Елисијуму.

* * *

У Новом Саду, дне Налаза кретова, 1886.

Александар Саидић.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.F

МЕЛОДИЈА.

Под велом ноћи тамне безбројне трепте звезде
И бледим зраком светле; све тихим санком спи,
У миру све почива и сања слатке снове.
О, моје срце тужно, што ниси мирно ти?
За чиме жудиш, реци? Куда ти жеље стреме?
У тами да ли тражиш утехе слатки сан?

О, ман' се тога, мани. Зар може среће наћи,
Пламеним мачем ко је из раја изагнан?
Нек она другог слади; ми за њу знали нисмо:
Где оштро трње ниче, онамо вене цвет.
Испимо до дна пехар препуњен горким јадом,
А срећом нек се слади, нека се грли свет!

Д. Ј. И.

ИРИНА.

НОВЕЛА СВАТОПЛУКА ЧЕХА.

ПРЕВЕО П. ПАДЕЈСКИ.

(Свршетак.)

Ироважали смо се по булварима, одлазили у позориште. Видио сам, како се многе очи диве и завиде. Тако ми бога, ни ти лени солитери, који се блистали у њеној коси, ни скупоцени обоци, који су трептали и преливали се, кад год јој се несташна глава окрене, па ни то драго камење у красној лепези, ни златне гривне на нежним ручицама, све то ништа није било за чуђење и дивљење, него њено мило, нежно лице, на којем се светлила детиња веселост, на којем ни трага није било, да је са лепоте уображена или да мисли на сјајну раскош богате хаљине.

Кад смо се вратили у избу, како је гордо оставила лепезу на кадивен диван, како је брзо скинула те солитере и како се с простом, детињом оданостју к мени приљубила. „Ах, како волим, што сам с тобом опет сама“, шапутала ми је. „Како бих радо отишла с тобом одавде далеко, далеко на какво изгубљено острво, где не бих ни свиле ни злата имала, ни адиђара, ни украса, ничега, ничега, осим твоје љубави.

* * *

Био сам код Цезарине. Како је то диван стае, какво чело, какве очи! Како јој говор пун духа, како велик дар, какав леп назор о животу.

Код бисера од шампањца заборавио сам на Јулијине сузе. Шта јој могу! Можда не чиним оно, што би јој оку и женском срцу годило?

У славу шампањца! Као Венера рађа се у тој пени живот пун миља.

* * *

Небо је мрачно. Жуто лишће већ опада. У том руху ми се најбоље допадаш, крајино мога рођења! Тихи шапат тог лишћа, кад опада, најпријатнији је мојим ушима. Тако смо једно за друго. Прошло је наше цвеће, прошле песме, свежина и снага. Седим сам самцит, у једном замку својих дедова, међу

књигама и упредам се као паук све више и више у пређе својих мисли.

Хоћу и последњи невесели одсек своје младости да довршим. Јулију сам принео Цезарини на жртву. Сиротица, с почетка ми само сузама и уздасима пребацивала очевидну промену, али ми једаред и проговорила. Одговорио сам јој простим, ватреним речима, из којих је могла видети, да није више краљица у мом срцу. Сутрадан оставила тајно одаје, где сам је силним раскошћом обасипао; ни најмањег парчета од свега, што сам јој накуповао, није узела; отишла је у простој хаљини, какву је у Швајцарској још носила, без икаквог је трага међу париским кућама нестало. У наручју лепе Цезарине и њених наследница, у виру шампањца и других милина и заборавио сам на њу.

Испио сам до дна пехар миља, али ми он сам загорчао. Све су ми црњи дани били, кад ми је огадила игра, шампањац, осмејак сирена, кад ми је цео париски шум огадио а душа ми пожелела мира у Орловском замку. А и ради других прилика морао сам се вратити. Првено страшило поче се на обзорју париског живота појављивати. Још у јутру рано спазим бунтовничке плакате по Ђонковима, дивље особе у блузама показаше се по булварима, етадоше летити вести о скупу раденика, прокламацијама, барикадама. Ту једаред баш кад се сукобише бунтовници с војском, добијем од непознатог човека запечаћено писмо; брже га отворим и прочитам: „Човек на самрти вас моли, да га са важних разлога походите. Драгојло Смелић.“ Назначена је била и улица, број и спрат.

Као гром из ведре неба удари ме тај глас. Намах се показа преда мном лепа Јулија, горди Драгојло, кућица у зеленом лознику, манастирске рушевине на острву. И пожурих се према означеном стану. У ниској, бедној мансарди смотрим две просте постеље; на једној је лежао Драгојло, око главе

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

му крвава марама везана, око упало а лице бледо као у мртваца. На столици поред постеље лежао је грдан крвав палаш. На другој је седела слабуњава женска, у простом оделу, са увелим лицем и тамним очима, пуним суза. По цртама познао сам у њој Јулију. У руци је држала детенце, које је лепо у мараму била увила. Кад сам ушао унутра, једва се болесник мало придигне, погледи на мене и прозбори: „Сети се даног обећања, — ту Јулија — ту твоје дете. Ја умирем за — за —.“ Падне опет у постељу крћући а сувом руком додирне палаш. Не знам, да ли је још приметио, како сам дете у своје руке узео и Јулију у бело чело пољубио. Кад сам се к њему окренуо, био је већ мртав. Лице му је добило особен израз.

С Јулијом и малом Ирином оставим Париз. На жељу болне мајке ударимо преко познате варошице у Швајцарској.

Али до замка не дође жива: очи јој се заклапале те је видила још само далеку кулу, како се блиста у сунчаним зрацима. По њезиној жељи саранио сам је на острву у манастирским развалинама поред гроба младог искушеника. Кад сам тамо сандук овечан венцима и цвећем једно после подне донео, небо је било облачно а гондолијер је с обореном главом веслао: чинило ми се, да неко трећи, кога око не види, на чамцу седи и Драгојлов дух љубљену Јулију до гроба прати. —

Тиме се завршавали Јулијанови мемоари..

V.

Мемоари грофови обвијали су лепу Ирину кастеланову тајанственом романтичном тамом, са које је Свеслав био још већма радознао. Без сумње се оно девојче развило из пупољка, који је гроф Јулијан у париској мансарди на очинске груди притиснуо.

Приповетка о шумару, о рани испод срца и жени, која је од туге умрла, била је пука измишљотина, која је пред светом крила право порекло Ирине. Да би се сигурније известио, реши се, да кастелана у библиотеку под тим изговором доведе, да му мало помогне при пренашању књига.

Док је кастелан тако пренашао књиге, упитаће га Свеслав као случајно: „јесте ли били у служби и код покојног господина грофа?“

Кастелан му једва после мало напрезања промуца: „дабогме, дабогме.“

„Кључар?“

„Коморник.“

„Зовете се Јаков, је л' те?“

„Јаков Фолтинић.“

„Ви сте пратили грофа, кад се из Париза враћао, кад је са собом водио болесну Јулију и малу Ирину?“

Јаков се на те речи сав пренеразио; место да је што одговорио, испустио је на земљу све грдне, тврдо укоричене књиге, које је у рукама носио. Сав се укочио, а очи избечио.

Тек, кад му је Свеслав разјаснио, како је све дознао, кад га је уверио, да ником ни речце о том споменути неће, онда је дошао мало к себи и језик му се одрешио. Рекао му, да је Ирина заиста кћи грофа Јулијана, да му је после смрти поверио с налогом, да је изда за кћер свога брата, чега ради му је бољу службу обећао а детету сјајну будућност; али је гроф напрасно без тестамена умрло; набрзо после тога је он — Јаков — постао замачки кастелан и срећно се оженио. На последње речи је тешко уздахнуо.

Свеслав се чешће с Ирином у парку састајао. Сваким му је даном тај пролетњи цветак све лепши изгледао а цветак се тај око њега све поверљивије савијао, отварао му увек сам лепу, најчистијом росом појезије попрекану чашицу девојачке душе. Дивно се ваљаном расућењу, свежини фантазије, дубоким осећајима, необичној високој тежњи. На крилима одушевљења узнела се високо над свом околином, сјајила је као најсјајнија звезда.

Једаред добије Свеслав врло важно писмо. Пријатељ му неки нашао место, за којим је највише тежио: место мирно и стално, с приходом не баш сјајним, али довољним, да води скромну, срећну кућу.

Тог дана у вече јако је било срце Свеславу, кад је силазио у парк. Ту нађе Ирину на Сфинзи, с књигом у руци. У светлој коси имала је лепо цвеће. Било је то дивно вече, пуно миомира. Сео је поред ње и дуго гледао у њено сањалачко лице. А кад их је сумрак сасвим обвио, да јој је једва видео лица, узео ју је за руку и све јој исповедио. Глас му је дрхтао, кад ју је питао, хоће ли му бити љуба вереница, хоће ли потпалити ватру вечне среће на огњишту његове скромне кућице.

Није му одговорила. Рука јој је дрхтала у његовој, извукла ју је и покрила лице. Чуо се само уздах. Најпосле спусти руке у крило и прошапута чисто молећи: „Сутра, сутра ћу вам одговорити.“

Свеслав није могао заспати. Оде у књижицу, седне у стару наслоњачу па стане превртати листове неких књига. То му место није било сад више страшно, ништа рђаво није помишљао, да можда ту око поноћи долази дух грофов! Та покојник је био отац његове драге, а можда будуће љубе. Кад је тако једну књигу отворио, наиђе у њој на неку увијену, праменом светле косе увезану хартију. Ни дисао није, кад је хартију отварао и два пожутела листа нашао; на првом је било написано:

„Мила моја јединице!

Бићу већ прах и пепео, кад ти овај последњи поздрав од оца до милих ти ручица дође. Буди здрава, буди срећна, кћери моја! Кћери моје једине љубави, кћери мога греха. Напрасна смрт отрже ти мајку твоју, пре него што је пред светом моја жена постала. Свет ће ти одрицати моје име, али мој очински благослов не може ти одрећи. Ја те благосиљам: буди красна, добра, племенита као твоја мати! Благосиљам те: буди срећнија него она! Благосиљам те: узнеси се над светом, и ако не као насљедница мога рода, а оно бар као сјајан бисер, у ком је сав чар и сјај, који је из моје бедне душе потекао! Јулијан Орловски.“

Други лист био је ваљана законита опорука, којом гроф Јулијан својој незаконитој кћери Ирину оставља велико добро, што је недавно купио а уз добро то још и лепа новца.

Из тих се листова видило, да је гроф предвиђао своју брзу смрт, но да га је тако изненадила, да није све као што треба у ред довести могао.

Другог дана затекао је Свеслав Ирину жалосну и замишљену на истом месту. Али пре него што га је могла ословити, пружи јој мемоаре и она два листа хартије, која су светлом косом Јулијином увезана била. „Пре него што ми одговорите, прочитајте ово!“ то рече и нестале га.

Два дана после тога није се Свеслав са Ирином састао. Трећи дан била је позоришна представа дилетаната у граду. Кад је у просторије, пуне сваког света ушао, баш је онда редитељ јављао, да је господин Јагодић у последњем тренутку улогу повратио, да се за исту на брзу руку други глумца спремио и за то моли, да се овом мало гледи кроз прете.

Набрзо после тога појави се Ирина. У загушљивим просторијама наста чудно комешање и жагор. Једна се другој с лепим, шареним лепезама нагињала те у шапату кастеланову принцесу најстрожијој критици подвргавала: како су цебрачке те ципелице са избељеном ружицом, како је потамнело то златно трепетање, како јој не доликује та бела ружа у коси, како је бледа, како има трему! Али, кад је Ирина слободно, с жаром у оку напред ступила, кад се разлегао по дворани њен мили и јасни глас, нестале сваког ксмешања, публика престаде дисати а очи свију стадоше пратити сваки јој покрет.

Дошла је већ до оног места, за које ју је стари дон Хуан највише спремао, до места, где је треба-

ла важни докуменат да раздере; рука се маши груди. У том скочи Свеслав, пруживши руке к позорници, и повика тако чудновато, да се сви осврнули. Ирина је у тај мах с пламеним оком цепала на ситне комадиће опоруку грофа Јулијана. Кад је завеса уз највеће одушевљење пала, пожурio се Свеслав што пре на позорницу. Нашао је Ирину код прозора, где је позоришна лампа једва светлила.

„Шта сте то урадили, Ирина?“ проговори загушеним гласом.

„Ах, господине Радићу“, одговори му, „сад могу с вама без икаквог обзира говорити. Уништила сам фантом богатства, који је за мало међу нама стајао. Врло ми је жао, што вам на питање ваше у парку не могу одговорити по вашој жељи. Ви сте заиста добар и племенит човек, ја вас искрено поштујем и из свег срца желим, да ми останете пријатељ; али руку вам своју не могу дати; не бих вас усрећила. Ја осећам у себи други позив! Кад нисам насљедила очино име, нећу ни његово имање да насљедим. Шта је помогао сав сјај и блесак мојој сиротој, несрећној мајци?! Хоћу верно да чувам један део његове опорукe а то је лепо и племенито, што као његово насљедство у себи осећам. Томе хоћу цео свој живот да посветим. За звездом уметности хоћу да гредем. Стриц ми је одобрио. Стрина је једва дочекала.“

Две необично велике црвене руке, које су према не малој способности својој к тријумфу прве глумице велико-варошког позоришта много придонеле, обратише на себе пажњу целе публике. Међу чиновима дође господин неки до онога, чије су те руке, и пјесне га по рамену.

„Ах, господине Радићу“, повиче Петар Јагодић, јер су Радићеве руке биле. „Добро дошли! Чисто оживим, кад могу погледак амо да дођем, да видим њену дивну игру. А глете, први основ њеној уметности ја сам положио. Како је врло добро испало!“

„Као обично“, одговори Радић. „Него ми реците, како ви?“

„О врло добро. Постао сам настојатељ.“

„А ваше донхуанство?“

„Било па прошло. Зет сам нашег старог.“

„Шта врага! А коју сте ћерчицу изабрали?“

„Најстарију, господине, најстарију. Учинио сам старој за љубав. А ви?“

„Ја сам послушао савет св. Павла.“

ДЕВЕТИ ДАН.

ПУТНИЧКА УСПОМЕНА.

(Наставак.)

нежевић Станко не може се виђети у Жабљаку. Његовом славољубљу не би доста била ни сва Србија, а камоли да буде треће лице у малој Иванбеговини. Пак му није по вољи, ни што му стариј брат и наслѣдник престола Ђорђе намјерава узети за жену ћерку дуждеву.

С тобом бих брата мог'о некако
Ал са Латинком нећу никако!

Латинка није за тебе, Ђорђе,
Но жена нашка од нашек ђуди,
А има кућа, а има људи,
Војвода, кнеза и властелина,
Кћери им красне пуне врлина...

Овијем увријеђен Ђорђе зларад му рече, да не би другу властелику осим Данице, па га остави сама. Станко се поплаши, кад чу ову ријеч.

Ах мајко, мајко, ти си ми крива:
Када ме роди и даде жива,
Што ми вратићем тад не засука,
Но да се мучим овијех мука!
Ђорђији зашто дан прије даде,
Кад двије круне ти не имаде?!
Она му проста при јаду била,
Што се за оца нашега слила!
С прворођењем право га чека,
Давалац круна тако је река!
Ал' круна давач мени је дао
Цвијет, на ком сам ка' лептир пао,
Цвијет, са којег живот се пије,
Цвијет, с ког меда р'јека се лије
По китном пољу душе ми младе,
Ће љубав ниче и слатке наде...

Тако се већ у првој појави упознајемо са јунаком, којег мори жећ за славом круне и величине, који је страшно заљубљен у Даницу и који мрзи Латине. Ове су црте његовог карактера већ јасно предидијелене и њима остаје постојано вјеран до краја.

У другој појави Станко даје одушке своме болу и гњеву, те на Даницу, која хоће да га загрли, виче:

Одаље тамо, варљиви створе!
и на Даничине слатке ријечи наставаља:
Е ти враже анђелског лика!

Па је зграби за руке и гледајући у очи пита:
Јели ти река', бићеш књагиња?!

Даница.

Књаз, круна, царство — све ми излиња,
Кад се образа мога ко дира'.

Ту Станко види, да се преварио, па хоће да је загрли, али га она одбија увријеђена.

Ја могу мила свијету бити,
Ја се допадам, то нећу крити —
Ал' моја рука и срце моје
Својине вјечне остају твоје!
(Станко хоће да је пољуби, она се брани.)
Ниједна круна ниједног цара,
Ни штогод машта, сујета ствара,
Не би ме никад заслијениле,
Ни обмануле, ни превариле!

На први мах не изгледа оправдан онај гњев Станков, који му је љубоморство излило онако безобзирно на Даницу. Али кад се изближе упознамо са Станком, ми га и ту разумијемо. Он је напрасит а мисли о круни, па мисли да би и Даница за круну љубав жртвовала. Али је Даница у тој црти диаметрално противна Станковом карактеру. Ову противност ми смо већ надозрели у горњијем стиховима и све ћемо је јасније назирати.

У очи поласка Станкова пут Арбаније Даница му открива превелику своју љубав према Зети. Кадгоћ се спомене Зета, њој се чини, да јој је срце мало, па би шћела, да јој је као небо плаво широко,

Ка' цео свијет пространо да је,
Да тамо стане, да вјечно траје!

И овђе ову дивну химну диже својој отаџбини:

Ја у будућност вјерујем Зете
Ка' у симболе цркве нам свете.
И тој кад повор мисли ми грне,
Ил' се прошлости у крило врне,
Надам се, да ће ускрнут Зета
Све, што нам туђи туђина клета!
Јер што је Српство имало славно,
Имало свето, имало главно,
Није ли Зета то одњихала?
Зета је Српство све основала!
На зецкој њиви никло је прво
Српских владара владарско дрво!
Од Владимира па до Ивана

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

Све што је Срба и српских страна,
У хлад је чудног дрвета било
И коло српског јединства вило!
Јунаке, војводе, краљеве, бане,
Цареве наше, наше жупане,
Свце, књажеве, и државнике,
Законодавце и свештенике —
Све Српству Зета дала је мила,
Зета је легло српскијех сила!

Оваква љубав према отаџбини у Станку буди
неку немилу слутњу, па је пита: кад Зету тако
љуби, како њега љуби? А она му одговара:

Као сунце, као очи,
Као живот, као биће,
Ка' јутарњи цвијет росу'
Што му пада на листиће!
Страсно, вруће, занесено,
Плаховито, страховито,
Њежно, силно, часно, јако,
Црногорски и — манито!
(љуби га у чело и живо одлази.)

Станко.

Да ми ово не изрече,
Отачству нашем Зети
За велику њену љубав
Хоћаш богме завиђети!
А сад нек ми теку дани
Мог блаженства, мога мира —
Ја сам сретниј' од свих људи,
И од птица и лептира!

Овијем упознајемо дивне црте Даничина карактера. Њој је дражи образ него круна, а љубав је њезина према Зети као према Станку превелика. Изјава ове двије љубави тако је дивна и природна, да чисто у напријед стрепимо за судбином ове племените ђевојчице, пошто се онако изоштриле противности њезинога и Станкова карактера. Међу њима нема ништа опћега до љубави страсне, силне. Тај контраст и та свеза њихова не слуте нимало на добро.

Л. Томаковић.

(Наставиће се.)

КЊИЖЕВНОСТ.

ОДГОВОР ГОСП. ЈОВАНУ БЛАГОЈЕВИЋУ НА ЊЕГОВО „МАЛО ОБЛАШЊЕЊА“ У „ГОЛУБУ“ БР 6. О. Г.

Одговор на 1.

Ја сам у 21. бр. „Стражилова“ о. г. штампао „Неколике примједбе“ на „Неправилности у срп. говору и писању“ у „Голубу“ од 1885. год. Штогод сам написао, то сам учинио из чисте намјере, а не од зла срца — не дао бог. Али овдјех дана дочекао сам и одговор на те моје примједбе, и ја радо прихваћам перо да одбраним оно неколико мојих ријечи, та да изађем бистра чела и с чистом савешћу пред публику и г. Благојевића.

Но ако је и мислио г. Благојевић, пишући оне „неправилности“, да ће му се шутке пропуштати, љуто се преварио, а чини ми се, да је истина, као што ми један пријатељ рече његдје подавно, е он себе при писању сматра непогрешивијем. Може бити да се ја и варам. Бранити се ради тога нећу, јер humanum est errare. Но желећи да сврнем час прије на прву ствар, ево што сам рад исказати сад у овој реплици: а) исправити, што је криво у Благојевићеву одговору; б) а погнути главу пред истином, коју сам заного превидио, а не дао бог прошутно и не ћу се вратити ни подизати, да оправдам оно, што сам једанпут рекао, па ма то било наопако: јер се тешко бости шуту с рогатијом, па и лажи с истином.

Г. Јов. Благојевић ме кори, што сам уписао у погрешку Кашиковићу све оно, што сам у „Стражилову“ приметио. А ево шта ја вељу: све је то кривица уредника „Голубова“. Јер да се уредник потписао при крају своје работе, то се не би ништа догодило, те би и оно, што сам уписао у погрешку, припало г. уредника, а не Кашиковића; чеса ради врћем своју ријеч с г. Николе, а поклањам је, као што иде по праву, г. Јов. Благојевићу, понављајући опет: „папучар нек не иде даље од папуче“. ¹⁾ Јер говорити њешто у науци, па послје извртати смисао, као делфијски оракуо, не ваља, а и не смије бити у науци. То извртање доводи ме њешто у сумњу, што нијесам рад јавно изговорити, јербо нијесам сасвијем освједочен.

Одговор на 2.

Ту уредник хоће на силу да оправда сав, како да је боље од вас. Ја сам у „Стражилову“ доказао,

¹⁾ Ја виђу, да сам љуто погријешило, што сам нехотично напао на Кашиковића. То сам још боље увидио, пошто сам дознао тек скоро за његов врени рад у „Просвјети“, за опширну оцјену о „другој читанци босанско-херцеговачкој“, у којој се оцени огледа његова ваљаност и жарки патриотизам српски. Намјеран сам до мало приказати је, јер виђу, да је нашем свијету пријеко готово непозната.

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

да је ово боље од оног: а) ст. инд. vik; б) ст. слов. вѣсь; в) срп.-слов.; г) да слушам више у Херцеговини *vas* но *sav*. Најпослије ту је како ко хоће или како је ко обичао, а погрешке нема никакве, само ја сам хтио доказати, да *vas* као примитивно јест и правилније, као што му Даничић и Новаковић прво мјесто дају. Н. пр. „Заменици *vas* (*sav*) отпао је с краја стари наставак њ (*вѣсь*).“²⁾ Тако исто и учени П. Будмани има у једном пријеводу *vas: i voč vas bolestan*³⁾ — Па онда пишући *славенски* није разумијевао ст. словенски, но садањи црквени. Ту се огледа и истиче она моја поменута сумња, и ја држим да г. Б. није много држао рачуна о диоби језика, те садањи руско-слов. дијалекат помијешао са ст. словенским, пак опоменут правда се, да дјеца у школи знају само за *вѣсь*, а то није доста, јер би требало да се г. Б. мало потрудио, пак тој својој дјечи показао, да имаде још један језик, који се прије у црквама употребљавао него срп. и рус.-словенски, у коме *vas* (*sav*) гласи *вѣсь*, а оно њ да одговара српском *a* (с тога *vas*), а рускоме *e* (с тога *вѣсь*).⁴⁾

Одговор на 3.

Овдје вели, да је као и горе „разумевао црквено-слов. језик“. Али ја наводим противу тог ово, те слиједи:

Славенски прешло је у нас из грчког и латинског, који су Словене назвали *Σκλαβηροί* или *Slavini*, а и од Нијемаца по њиховом *Slaven*. (Дакле није од Руса, као што мисли г. Б.). Зато сад њеки — особито Хрвати — ријечју *Славен* означавају сва племена словенска, а кад хоће да обиљеже садањи дијалекат црквени, придодају му спријед црквено- или руско-слов. за разлику од нарјечја старог, српског слов. и данашњег језика словеначког (крањског), који се за бољу разлику зове *ново-словенскијем*.⁵⁾ Па и Руси држе разлику, тако за руско-слов. имају, као и ми, особит назив мјеште славенски⁶⁾ а ријечју славянскій означавају исто, што и ми са словенски⁷⁾. Па и стари наши писали су *словѣнскій, словѣнскѣ, словенскѣ ѡзѣмѣ*; тако га називље и монах Храбар у својој „записци о словима

²⁾ Новаковић, Основе, 30. — Виђи Даничића Облике и основе.

³⁾ *Slovinac* 1883. 225. а.

⁴⁾ И данас у црног. и бок. изговору има њеки мукли глас за ст. слов. њ и њ као *a* и *e* и Сивере га биљежи *ѣ*². Н. пр. мѣгла, магла, црн.-бок. мѣ²гла, мѣска — мѣ²ска оњѣкѣ — оњѣ²нѣ²кѣ, 2. лад. множ. мѣ²сакѣ², оњѣ²нѣ²кѣ². *Slovinac* 1884. 414.

⁵⁾ Виђи Ј. Живановића: Стару слов. грам. 6., Две три речи о Новаковића ст. слов. грам. 3.

⁶⁾ Востокова: Грамматика церковно-славянскаго языка.

⁷⁾ Срезњевског: Древ. славянскіе памятники юсваго писма.

словенскијем“.⁸⁾ С прва и Грци су биљежили *γλώσσα σθλοβηρικῆ* и (Штоломеј) *Σλοβηροί*⁹⁾. И Вукићевић има назив славенски, али руску редакцију ст. слов. језика биљежи са црквено-слав.¹⁰⁾ Из свега тога изводим: да ријечју *Славен, славенски* и т. д. пошто је прешло из странијех језика к нама, називљу се сва племена словенска, а нипошто садањи црквено- (или руско-) слов. дијалекат. С тога: са *Словен* зовемо се сви Словени, онда за разлику остали дијалекти од крањског језика имају сви своје ближе означаје, као и овај речени. Тако: старо-словенски, српско-слов., бугарско-слов., руско-слов. и ново-словенски (словеначки, крањски).¹¹⁾

Славенски за садање руско-слов. нарјечје употребљава се погрешно и јамачно ушло је из незнања, као што и вели учени Ст. Новаковић за исту руску редакцију: „Пошто су по неудесним политичким приликама нашега народа из наших црква ишчезле *књиге словенске српскога читања и изговора*, па на њихово место стале књиге словенске *рускога изговора*, ове су последње, у времена, док се мало и криво знала историја старог словенског језика и његове књижевности, не само скоро сасвим истисле знање *српског читања и изговора*, него су дуго времена и међу најученијим људима сматране за прави текст и изговор првобитних старих словенских књига.“¹²⁾ Дакле пошто је пометњама политичкијем застрто било знање о ст. слов. језику, то је из истог узрока неправилан назив прихваћен, који се и сад по нашим основнијем школама скоро искључиво употребљава.¹³⁾

Одговор на 4.

Под 4. се извињује г. Б., да *лењ* пишу и говоре само интелигентни људи. То није никакво оправдање. Прије нијесам могао наћи примјера, а ево га сад од човјека филолога. Нек завири у прву читанку Ст. Новаковића стр. 80., гдје у његову пријеводу с француског о мраву стоји: „Тешко га је видети да *лењује*.“

⁸⁾ Прѣжде оуко Словѣне . . . ноуждадоху се писати словѣнскоу рѣчк кѣк оустроинна. Ст. Новаковић, Примери 269.

⁹⁾ Марцео Кушар. *Slovinac* 1883. 151. *Σλοβηροί* има *ov=у=в=л*. Дакле: Суобенои=Свобенои=Слобенои=Словенои=Словени.

¹⁰⁾ Гласник Срп. Уч. Др. XLVI. 230.

¹¹⁾ Па *Словен* је и правилније од *Славен*, као што му свједочи и само постање његово: од *слово, словити, говорити*.

¹²⁾ Примери VII.

¹³⁾ Г. Благојевић вели, да се назив славенски употребљава у основним школама мјеште црквено-словенски. Доскора па ће и он пропасти. Баш овијех дана дође ми до руку „школска сведоѣба“ за основну школу овдје у Фочи, која је штампана у А. Пајевића у Новом Саду и ту стоји чисто бистро: „из црквено-словенског језика.“

Одговор на 5.

И овдје хоће силом да оправда *наречије*. Зар ће г. Б. рећи 6. пад. једн. од ријеч: *ријечију*, *речију* или *ријецју*? Ево му из Даничића основа неколико таквијех са стр. 82. божји, брџје перо, врапчи, вучји, гушчији и т. д.

Ј. Живановић:

Осим овијех македонских Срба Срби говоре јужним, источним и западним говором. Западним говором говори се у Далмацији на сјеверу од Неретве, католици у Босни и сјеверној Херцеговини, у једном дијелу Хрватске, у Славонији и Буњевци у Бачкој. Јужним говором говори се у Црној Гори, Боци Которској, сјеверној Албанији, у Дубровнику и околици, у Херцеговини, Босни, Хрватској, у једном дијелу Славоније. Источним говором говори се у Сријему, Бачкој, Банату и горе по гдјегдје у Маџарској, у данашњој сјеверној и источној Србији, у Старој Србији око поља Косова, међу Брзјацима око језера Охридт и близу Битоља, у Албанији око Драча.

У Фочи у Херцеговини. На Петров дан 1886.

¹⁴⁾ Живановић што је рекао, навешћу из његовијех изврних „Особина ресавског дијалекта“ а Кушарево мнијење из Slovinca VII. 381. Пошто Живановићев вас рад сматрам узором и мјесто му држим у колу првих знаваца језикословнијех, с тога се оно, у чем се Кушар разликује од њег, штампа друкчијим словима.

¹⁵⁾ А ја вељу: исто и у Херцеговини и то с десну страну Неретве, а не свуда. Виђи примједбу под пјесмом у Slovincu VII. 546.

¹⁶⁾ Овдје Кушар наводи из Милићевића „Србије“, у којим се окрузима говори јужнијем нарјечјем.

¹⁷⁾ Овдје се г. Кушар јако затрчао називљући оне њега згаљне Србе у Италији *hrvatskim naseljenicima*. Полако! Ако су волови брзи, земља је подијељена. Он је то учинио из оне сличне страсти хрватске.

*) Ми смо овом малом рату за српски језик и правопис с радошћу начинили места у листу нашем, што то заподеше с најбољом вољом и намером баш људи од струке школске, којима и јесте најирени посао: да негују и чувају у школи и у књизи чистоту дивнога нам језика народног. Коликогод у комуналним школама у области хрватско-славонској језик нам се тај под морање сакати и нагрђује, толико двапут могу напротив тому учитељи у вероисповедним школама нашим језик чистити и правопис му изводити по правилу, као што треба — па дечицу ученике своје и ученице из малена на прави пут упућивати: учити их чистом језику народном и утврђивати у правопису, утемељеном на науци језикословној. Време је већ крајње, да и ми станемо о том бригу водити: да се занови у књизи нашој и утврди чисти прави језик нам народни по угледу на

Одговор на 6.

Ја немам ништа противу оног. што „је „Голуб“ у *главном* навео,“ већ ми је криво, што није право навео. Он каже, да се јужнијем нарјечјем збори по Хрватској и Далмацији, што није истина, а има још недостатака, с тог сам рад навести овдје, шта је рекао учени Живановић и Марцео Кушар.¹⁴⁾

М. Кушар.

Ovo se (t. j. južno) narječje govori u Crnoj Gori, u Boki, u sj. Albaniji, Dubrovniku, Hercegovini, Bosni (katolički stanovnici Bosne ipak govore ikavski¹⁵⁾) i u jednom dijelu Slavonije i kraljevine Srbije¹⁶⁾: a mo spadaju dijelom i ugarski Srbi. Ikavski ili zapadno narječje govori se i u Istri, Primorju, Dalmaciji počimajuć od Neretve, tako govore katolici u Bosni i Hercegovini, u njekadanjnoj Vojnoj Krajini i Slavoniji, nadalje naseljenici hrvacki u Ugarskoj, Donjoj Austriji, Moravskoj i Donjoj Italiji¹⁷⁾ Ekavski napokon, ili, kako bismo drukčije kazali istočnim govorom govori se u Srbiji i Ugarskoj i Slavoniji. Ekavski govore takodjer i naši kajkavci u t. zv. hrv. provincijalu, pa i u tom se slaže njihovo narječje sa slovenštinom.

Ратко Миљановић.

наше дивне народне умотворине; да се треба кукољ језички: германнаме, варваризме и друге тому сличне неподобе, а нарочито, да се већ једанпут на пут стане увлачењу такваног српског варошког говора у књигу нам српску, и особито у свремене листове политичке, па, на жалост и у белетристичке. То даде повода и пошт. колеги нашем и сараднику листа овог, проф. А. Сандићу, те пролетос на састанку књижевног одељења „Матице Српске“ поднесе предлог: да се уз Летопис Матицини издаје као додаток: **Врапич српског језика и правописа.**

Што се пак тиче у листу овом расправљаних речи појединце, и како их писати ваља, ми, не повлађујући ни једној ни другој страни, додајемо само толико, да би им у том рату малом згодније оружје било: да су загледали речи исте по правопису им у Вуков Речник, а зарад боље потврде и у старо словенски лексикон Миклошићев: *вьсь* — (у Вука: вас *vide sav* — отуд измет у средњем роду: сво благо); — *лѣнь* и *лѣньно* и т. д. и т. д. те би с места видели, колико који од њих двојице право има; особито пак реч: **Нарѣчије, нарѣчије**—наречје, те и нарече, и за 6. пад. јед. речију, речју и т. д. (Слично: наручје, наруче; божји, божја, божје, божи, жа, же; овчи, ча, че). Још да су мало боље у том сназили закон непчаних сугласника, кад иза њих дође ј, па на ум узели, како се у источном говору тај закон изменуо и т. д. Реч: На † рек † ње, наречије, наречје, значи латински *sententia, declaratio*, а не *dialectus* — а и без тога данас је то у нас архаизма, и замиеала је реч: говор. Него ми ћемо у напредак радоместа направити у листу нашемоваком и сличном ратовању за српски језик и правопис, имило ће нам бити, разведе-а се то колу на широко.

Ур.

ЛИСТИЊИ.

МЕСЕЧНИ ПРЕГЛЕД ПЕРИОДИЧНЕ СРПСКЕ И ХРВАТСКЕ КЊИЖЕВНОСТИ.

МЕСЕЦ ЈУЛИ:

Ево се наврши и седам месеци, како водимо месечни овај преглед, али још никако да буде онако потпун, као што треба да буде. Дотерали смо највише до 35 наших повремених листова и часописа, а то ће бити једва ваљда *грекима* те књижевне производње у нас Срба и Хрвата. Ми смо слали и слали наш лист и осталима с молбом у замену, па никад ни одговора. И још неко може да замери, што се овај приказује, а онај не! Резон новинарски захтева, да се листови замењују, па шаљу један другом, ако су баш и политични или начелни противници. У нас се неће да зна ни за тај резон. Ми не захтевамо ни од кога лист, да завијамо еспап. А тек се неће захтевати од уредништва, да о свом трошку набавља листове, па да их приказује. Неколико их се изјавило, да је овакав преглед добро дошао, против тога бар још нико, па и то не помаже. Из Србије их ево добијамо пет шест, а у самој Србији има их ваљда на 25—30. Па баш отуд најслабији одзив! Бадава, а молио, а кумио, а роптао! — Нек се, велимо, и ово бар зна!

*

Јавор (бр. 27.—30.) доноси осим наставака ове нове прилоге: Раде из дружине „Слоге“: „Хортобајска крчмарице“ (Пегефи); кнеза Николе I. (преко Симе Матавуља): „Грехоте“ и Петра Ј. Петровића (Београд): „Први пољуб“. („Први пољуб“ штампан је већ једаред у том истом листу у броју 38. год. 1882. од речи до речи као и овде, само што је овде пропуншено неколико погрешака, каквих тамо нема. Тамо се песник потписао псеудонимом, али га је сам уредник одао у садржају по правом имену. Кому је од њих двојице, песнику или уреднику, било до невоље, да погрешају после 4 године први пољуб, не знамо.) — Приповетке: у 27. и 28. бр. од М. С.—ва црту из живота: „Зашто се покојни чика Аца није женио“; у 29. започиње гроза Ј. Н. Толстоја: „Кавкаски роб“, слободно с руског превела Зора Ховорка-Калића; и у лиску свршена је у 27. и 28. новелета А. А. Пиреца: „Бакомо“, са словеначког превео Миленко, па у 29. и 30.: „Благословено оружје“, с немачког превео Ђ. Х. — У поуди чланак: „Човек у прво доба“ свршује у 29., написао у Бечу Павле А. Надејски; у 30. почиње „Чоколада“, чланак од М(оја) М(едића). — У рубрици „књижевност“ у 28. и 29. доноси приказ Туромапове: „Грчке граматике“ од проф. Ђ(орђа) М(агаршевића) у Карловцима; у 30. почиње приказ на Толингеру композицију „Пунољке“, прилог уз „Гудало“. — У рубрици „Разно“ има у 27. бр. белешка од п. п.—н: „Црта на митологије Луизијских Срба“ и дра Фридриха С. Крауса: „Песма бијеле циганке босанске“; у 28. истога Крауса: „Древне лекарије“, као што их је нашао прибележене у кизи некој у Бегадић-бега на Костуру испод Минине куле; па опет од њега у 29. „Ријеч пријатељницама и пријатељима народа“, (ту је разговор Sulje serhatlije, т. ј. тога ученога доктора етнолога, са нашим Чика-Стевом у Пешти, како би се дала сакупити библијотека у Текелијануму. Ни да би речи против тога ни с наше стране,

а неће нико зацело ни с друге имати тому штогод противно. Али доктор ово нише из Бјеча. Ма, докторе, ма како јужним наречјем писао, па ма Беч пресељо на врх јужног пола, никад га не побјечи: Беч остаје Беч, а никада Бјеч); а у 30 бр. има ту белешка опет од п. п.—н. о Хотентотима. Осим тога су белешке о друштвима, нове књиге, књижевни огласи.

Гусле. Бр. 4. и 5. изашао је у једној свесци, датиран 15. јулија. Садржај је овај: илустрован прилог: Кућа књаза Милоша у Шаранима; — приповетке: „Благородни“ и „високородни“, епизода из живота од Браничева (Јована Драгашевића) на 8 страна; „Вангина ни на небу ни на земљи“ од Св. Љ. Гавриловића (наставка на стр. 40—56.); Једним потезом пера“, слика учитељ. живота на селу, од једне учитељице (цело на 10 страна); „Љубавно писмо“ приповетка Милут. Ј. Илића цело на 10 страна); „И овако бива“, прича из београдског политичког живота од Браничева (цело на 8 страна); — научни чланци: „Монопол“ од Космајског и „Дарвин и школа“ од Ј. Миодраговића, (оба два се налазевају); — песме: од Љ. П. Н(енадовића), од Обрада, од Лугомирског, од И. Х. Р. — У књижевном прегледу приказана је књига П. Адамова „На селу и прелу“, па дра Владана Ђорђевића „Историја српског војног санитета“, па П. Ј. Савића „Теорија судских доказа у кривичним делима“, Његушев „Горски вијенац“ у немачком преводу Ј. Кирсте-а, па I. св. Луја Блана „Историје десет година 1830—1840. и Љ. Ковачевића: „И по трећи пут: Краљ Вукашин није убио цара Уроша“, расправа, што је почела излазити у „Срп. новинама“. — Затим су равне „Вести (докле ли ће парадирати већ у нашим листовима „вести“, „весици“ и сличне окаменотине језичке пре-вуковског доба!?) из књижевног и уметничког света“. — Међу тима „вестима“ приказан је и 26. бр. „Стражилова“, па уредник „Гусала“ надовезује своје примедбе на наше примедбе, изречене у месечном прегледу уз 24. бр. „Стр.“ о књижевном рецензенту —В—. Напоследку нам довикује уредник јуначки: Au revoir, messieurs! Хоће да каже тиме зацело, како нас се не боји, па је готов, да делимо мегдан. Уредништво „Гусала“ нас због тога напада: 1. да из супарничке зависти нисмо хтели одмах да објавимо „Гусле“ у нашем листу, — а ми смо већ пре тога у нашем 15. броју на трећем месту у књижевним новостима свој колегијални дуг одужили; што га нисмо одмах у месечном прегледу уз 19. бр. приказали, узрок је, као што смо већ одговорили, тај, што је оно био преглед за април, а 1. бр. „Гусала“ је датиран за мај. — 2. да смо из истог узрока злобно осудили правац тога листа. Боже сачувај! Ми нити онда говорасмо о правцу „Гусала“, нити га данас имамо повода осуђивати. (У опште, нама подмећати супарничку завист! Из нашег месечног прегледа нико то није могао на нас ни посумњати. И ми се силом чувасмо, да никад ни једне речи, која би нам и саму сумњу таку могла натоварити у грех, не рекнемо бар за икоји лист нашег ручета, само да нам се то не би могло пребацити.) Што онда рекосмо о приказима у „Гусалама“ приказивача —В—, потписујемо и данас. Али ма како да је неповољно наше мњење о њима, ипак ни близу није тако празно исказано као овај одговор „Гусала“. Ми ни о ким нећемо никад свој суд негледући рећи, али на одговор овај не знамо шта и да одговоримо. Тек ово ради илустрације наших књижевничких одно-

шаја с једне и друге стране Саве. Што нам бележи уреди. „Гусала“ у незнање наших књижевних прилика и неприлика то, што смо прибележили, да су Лазаревићеве приче изашле још пре две године, а оне ево изашле тек пре неку недељу дана, е, о томе би се дало нешто рећи. А то је ово: кривица због таквог незнања може нас „бедне“ уреднике с ове стране често снаћи. Ево, видите, зашто! Ишло је у Београду пре „Гусала“ неколико књижевних листова. Додуше, уредник „Стражилова“ није још онда био ни у праву ни у дужности, да мора сваки књижевни појав знати, јер није ни било онда „Стражилова“, али се ипак интересовао за те тамо листове, па ма да је тражио неке овде на местима, где зацело треба да их вађе, није нигде нашао чак ни позиве на претплату. То значи, да нека господа тамо, не знам, јесу ли то уредници или издавачи, ваљда мисле, да им није нужна никаква па ни књижевна заједница чак ни са Србима с ове стране. А колико изађе тамо тек књига, па ми не добијемо прилике, ни да их видимо! Ево најновији доказ тому: Ми још нисмо добили на приказ књигу „Шест приповедака Л. К. Лазаревића“. Мисли ли тамо ко, да није „Стражилова“ ни толико пажње од њих заслужило, нама је жао; али смо ипак сматрали за своју дужност, да књигу тако одличног приповедача што пре бар прибележимо у свом листу, и тога ради смо је потражили у овдашњој једној књижари. А што се тиче оне наше преухитрене белешке о тим приповеткама, с које нас тако ужасно осуди уредништво „Гусала“, баш та примедба показује, како нам је стало до ваљаних књига. Још пре две године, када „Стражилова“ није ни излазило, тражили смо Лазаревићеве приче у нашој књижари једној овде, јер смо били чули, да су изашле. (Ваљда вам сад неће бити непојмљиво, да ми тек по чувању можемо да „дознамо“ о многом чему, што у Београду изађе!) Књижара нас је мистификовала, да су изишле у засебној књизи, али да не може да их добије, јер су распродате. Без сумње је морао ко год и књижару мистификовати, или се књижар и сам преварио у имену приповедачеву. Повода нам је дало, да ону и онаку белешку донесемо, то, што смо видели, да се и на немачки преводе. Свакако нисмо никога унавадили њом, нити се показали тако „на зло брзи“ ни њом нити икојом у нашем листу, као што се показало уреди. „Гусала“ оном својом претњом Милану Савићу, (као да овај пише месечни преглед за „Страж“, а нити је уредник „Гусала“ прочитао био, како „Страж“ приказује „Гусле“, нити је М. Савић икада и перета замочио за месечни преглед), и као што се показало опет оном белешком, где осуђује критичаре Игњатовићеве „Патнице“, што су одбацили роман, а уредник „Гусала“ нити је читао романа ни критике. — Ево наше мњење о „Гуслама“. „Гусле“ још нису ни близу оно, што треба да је књижевни часопис онога дела српског народа, који има своју независну краљевину, а излази у престоници краљевине, која је уједно и стожер највише просвете српскога народа. Срамота пада, додуше, на нас све, што досад још никако немамо књижевног листа, који би био вретан, да се мери са ма којим најбољим листом бар словенским; али ако је икоји српски крај позван, да одржава књижевну равнотежу с осталима књижевностима бар средњих народа, то је тај крај Србија и Београд. Имадосмо један, „Отаџбину“, и тај мора да престати. Жалост! Али је још жалосније, да се до данас не подиже ни макар мало ложији лист, на њено место. По изгледа нам, да „Гусле“ могу имати бољу будућност од својих најближих претходника, ако и није, као што већ и рекосмо, још лист онакав, какав би, да је среће и памети, требали давно и давно да имамо. Што нам даје повода, да мислимо, е „Гусле“ могу бити боље будућности, то је воља

уредника самог и што видимо одушевљења и у сарадника му, па и то, што лист издаје штампарија, дакле задруга, која може и материјалних жртава принети, да продре с подuzeћем, само ако хоће. Нешто нам опет задаје бриге, а то је, што међу сарадницима видимо врло мало старијих снага, опробаних, које су већ виђене и чувене у књижевном нам свету, које су толико година већ руковале правцем наше књиже. Нећемо да нагађамо, шта је тому узрок; али ма шта да је, зло је по саму књижевност највише, и ма шта да је, мора бити лека, а и може, догод је живота. Та је невоља и код нас прилично велика, али у Београду још већа. — Толико поводом приметаба оних у „Гуслама“. Дође ли још до какве размирице између „Гус.“ и „Страж.“, што сачувају боже, желимо да буде више начелна него лична. Али свакако и без размирице имадемо и ми и ви тамо куд и камо претекнијег посла, па у то име зарад заједнице на оне речи: Au revoir, messieurs, одговарамо: Ево деснице! Ко нас за ово буде рђаво разумео, сам себи издаје сведоџбу. — Упозоравамо наше књижевнике на ову објаву „Гусала“: Сурадници и писци за радове, који су најмање од по штами. табака, добијају хонорар у 300—500 отштампаних егземплара (према важности и уредничкој оцени) но под условом: да исто толики број сме издавалац за свој рачун отштампати и распродати (ако му се ствар допадне.) Корице и повез не дају се никоме. Ниједан рад за „Гусле“ — осим романа — не може бити већи од 5 штампаних табака; радови до 5 шт. таб. имају првенство при штампању. Сурадници опет, који су омањим бесплатним прилозима потпомагали уређивање листа, имају такође прече право над осталима. Радови из наука природних и друштвених морају бити популарно написани. Неплаћена писма и аманети не примају се. Претплатници „Гусала“ треба да знају ово: Претплату, рекламације за бројеве и све, што се администрације и издавања листа тиче, ваља слати: Трговачкој штампарији у Београд. Досад има за нове претплатнике још свију бројева. До краја ове године цена је „Гуслама“ 8 динара или 5 фор.

Глас истине (бројеви 13. и 14.) осим што наставља чланке из прошлих бројева, доноси у 13. „Реч на благовести“, говорио у успенској цркви у Панчеву свештеник Стеван Стевановић, и почиње Мите Нешковића одговор на чланак Мите Петровића: „Учитељска школа и интернат“, што га је овај написао био у 9. и 10 бр. „Гл. истине“ поводом Нешковићеве расправе у 145. књизи „Летописа“, а под насловом: „Учитељска школа у Црној Гори“ (шпоручујемо озбиљној пажњи ове расправе наша ваљана два школника, пажњи наших меродавних школских кругова). У 14. броју ново: „Реч на посланицу св. апостола Јакова“, беседа сачињена по Героку а говорио ју у св. успенској цркви у Панчеву ове године на поклада тамошњи парох Лука Поповић. Као кобан знак времена бележимо овде ове речи из 14. бр. овог листа: „Meminisse jubabit. Не пишем да јадам. То не умем, немам ни коме. Него пишем ово ради историје данашњих дана и оних, који у њима живе... Шаг од те историје кад тад потомство поцрвени, кад црвен данас не може да пробије лице. — — Штампарски и остали трошак око књиге ми: Проповеди и црквене беседе изнаша до данас 440 фор. У целој нашој митрополији, која броји до 750 свештеника, продао сам досада 120 комада књига по 60 нов. То чини 72 фор. — Даље не смем да пишем, јер не умем миловати, што није за миловање, а могао би ударац бити прежесток... Остављам сваком нека даље говори... У Бачинцих Јован Јеремић, парох.“ — Еј, тужан, шта ли би се на то дало све надовезати!?

Vienac (бр. 29.—32.) доноси осим наставака ове нове

прилоге, и то: Песме: „Сањарије“ Дугуста Харамбашића у бр. 29. и 31. и „Буре Арнолда: „Вијенац“. — Приповетке: свршује у 29. и 30. В. Новака: „Фишкалову исповијед“; а у 31. доноси П. Адамова слику из народног живота у Срему: „Први пут у колу“; — У поуци у 29. бр. и 31. има чланке: „Bacterium и bacillus“; описује град Вараждин (са сликом) у 31.; а у 32. Томо Маретић почиње поново поуке о језику и правопису у „филологичком иверју“. — У лиску доноси бр. 29. животопис дра Блажа Лорковића (са сликом), у 30. белешку о мравцу (са сликом), у 32. бр. лик Јураја Шубића, од кога је у 9. и 12. бр. ове године донео два нацрта уз кратак животопис. Осим тога је листак пун разних белешака као обично: из уметности, књижевности, друштва, и т. д.

Ваљак (бр. 14. и 15.) осим наставака из прошлих бројева доноси: Песму Божидача Кукуљевића-Сакциноског: „Не збори, — твори!“ у 15. бр. и Приповетке: у 14. Ивана Девичића: „Како се је осветио.“; а у 15. цртицу Франа Мажурачића: „Сестре“, и почиње Сахера Мазоха цртицу: „Како се стиче љубав“, (превео Г. Г.) — Аугуст Харамбашић приказује у 14. Јована Храниловића: „Жумберачке елегије“, а А. Франовић у 15. „Слике из поморског живота“, (што их написао за „Матицу Хрватску“ Јурај Царић). — Сликe у 14 бр. Робинзонов оток на Сајни, Зимски предео у Пардубици, Крчевина у шуми фонтенблоској, Сајна у Ст. Кладу; а у 15. ликови изгнаних францеских кнезова. — У лиску као обично белешке из разних књижевности, уметности, сваштице, и т. д.

Вршљан је престао излазити са својим 13. бројем а због смрти уредника и издавача Ђорђа Рајковића. На челу данашњем броју доносимо неколико речи у спомен тому неуморном трудебнику око српске књиге; а овде ево садржаја тому последњему броју „Вршљана“: „Дели-Бакић“, роман Јакова Игњатовића, (остаде недовршен, а штета би била, да га писац не обради до краја. Колико се ту придржавао Игњатовић историјских података и историјске истине, то, дакако, спада у дужност стручњачкој критици да оцени; али да је пун натучен интересантних згодица, то се може уверити сваки, ко је и оволико доведе прочитао у том роману. Ту ћемо познати донекле писца о „Србину и његовој појезији“, који је тамо казао, да најволије, што је Србин, познајемо га по томе, како описује српске јунаке и величанствене догађаје из наше историје. Познајемо уједно и човека искусна, с практичним погледом на свет и на развој догађаја, који из тога уме да увек провлачи кроз све те догађаје непрекидну жицу правичности и народољубља. — Осим тога је ту „Синђелија митрополита херцеговачког Јосифа од године 1825.“, прибележио Ратко Миљановић. — „Слике из босанског живота. Посмрчад Локсима Новића-Оточанина. II. Мешан-ага Жунић“. (Крај.) — „Прилози за историју српског покрета 1848—49. год“. Саопштава их Јов. Димитријевић, парох шимунвачки. X. Писмо Стевану Петровићу Васе Таназијевића из Меленаца 1849. и XI. писмо истому од Јована Вилковског из В. Бечкерекa 1849. — Писмо Павла Соларића Доситићу Обрадовићу из Млетака — Писмо из Елисуума. X. од „Јована Хаџића“. — Српске народне приповијетке из збирке Владимира Красића. (Дијете мисирача. Мудра царава кћи. — Писмо Стевана П. Књићанина проти П. Стаматовићу, из Београда у Нови Сад, 1850. — Песма од А. — У лиску: Утарци из путописа Вида Вулетића-Вукасовића (и то недовршено). — И на овом месту праштамо се са врлим покојником. Лака му земља, на којој се толико мучио и трудио за свој народ!

Босанска вила (бр. 12. и 13.) има ове изворне приповетке: „Удовичин аманет“ од Сретена Данчића (бр. 12.), на „Јетрве“, слика из Сарајева, и почетак: „Низ крвавих ду-

ката“, по приповиједану једнога фрунскогорца написао П. Бенић (у бр. 13.); преведене: Емила Золе „Поплава“ (свршена у 12. бр.) превео С. М—ћ, и у 13. „Нуман и Нејима“, источна приповијетка, с арапског превео Мустафа Хилми. (Овим радом, примећује уредништво „Б. В.“, јавља се први пут у српској књизи босански Мухамедовац). — Песме: Сења Ђаковића „На потоку“ бр. 12., и Вл. М. Јовановића „Три љубави“ у бр. 13. — Поука: наставља у оба броја о „Срдар-Екрем-Омер-наши“ (ауторизован превод) из успомена његова личног лекара дра Ј. Качета, преводи иш. — Срп. нар. умотворине: Песме: „Омер-бег и љуба му“, прибиљежио К. Ковачевић, и „Како је Бихаћ пао у турске руке“, прибиљежио Миле Попадић, свештеник, бр. 12., а у 13.: народне песме (VII.—X.) из збирке Ђорђа Петровића, протођакона и Шехерли пјесме из Босне и Херцеговине (Челебија Нико, Стијено и Мара, из збирке Вида Вулетића-Вукасовића; приповетке: Трујем се медом, Турчин хвали своју жену, Да лијена „оша-а“, све три прибиљежио П. Бенић, свештеник, у бр. 12., а у 13.: Бој довече, прибиљежио П. С. Иванчевић. — У лиску приказује књигу: „Земљопис за III. разред основних школа у Босни и Херцеговини. Сарајево 1885. Накладом земаљске владе за Босну и Херцеговину“ у оба броја, на набраја неке недостатке у њој. Осим тога има белешке из словенског света, књижевне и културне. Још ни са 13. бројем није „Б. В.“ достигла свој рок, него се закаснила, а да тому неће бити узрок у издаваоца и уредника, видимо по томе, што је 11. и 12. на брзо изашао један за другим, па и с 13. не би се толико оклевало, да, као што видимо из уредничке примедбе, није читавих осам дана био на цензури! — Ми и опет од своје стране не можемо а да не препоручимо најтоплије овај лист и нашем и свом српском свету. Цена му је за наше крајеве и за Босну и Херцеговину 4 фор. годишње, а за иностранство 5 фор.

Невен има у броју 13. уз насловну слику песму „Прва лекција“, под коју је потписан Деда; затим долази опет од тог Деде чланак „Руска породица“ па и уз тај чланак има слика; даље је песма браца Радована „Дај нам боже кишице!“ а онда приповетка из школе „Изаћиће дело на видело“ од Ђ. С. Патодског; затим долази песма „Рибарче“, коју је по мађарском спевао Милан из Сомбора; „Неца и Јеца“ од Деде размећу се Минхаузнијадама а за њима сам чика Јова приказује у песми и слици „малог Аџу“; пред крај је још приповетка „Не подемевај се несрећнима“, коју је по чешком пре радио браца Радован; чланак а потписан је под а-њ браца Бране Шајкашки. — 14. број има на челу слику В. Тителбаха „Циганке додоле“. У том броју почиње изворна дечија приповетка од чика-Ђуре под насловом „Радојица“. Има четир песмице и то „На Дунаву“ од Сомборца Ив. М. Поповића (сад у Вуковару); „Мали Миша“ (са сликом) од Јов. Манојловића; из народних песмица једна из збирке Николе Беговића, и нај-послед чика-Јовина песма „Читај, Лело!“ (са сликом). Има даље чланчић „Лек од реуматизама“, па са француског парабла „Два шљивова дрвета“, па „Клупце пацова“ (са сликом која је пре једно две три године била у „Illustrirte Zeitung“-у), па „Мађарски сватови“ (са сликом), и напоследку „Кумов траг на небу“, од М. а, чланак, који је био намењен, као што уредник у примедби каже, „Побратимству“, књијници браца Радована (Кошутића), што је требала угледати света још о Духов.

Голуб је овог месеца изашао у дуалом броју; уједно су најиме изашли бројеви 7. и 8. за јули и август. У двоброју том има свега пет песама и то: „Брат и сеја“ од Милана из Сомбора; „Лето“ од Витомира Рунића, учитеља из Сентома-

па; „Анђео“ (по Лермонтову) од Ивана М. Поповића; „Мајчина душица“ од браца Лазе; и „Ивањском цвећу“ од Ивана М. Поповића. Започета је у том броју приповетка из живота на мору „Бог је спор али достижан“; има осим тога ту и неколико мањих приповетки и те су већином преведене или прерађене; само је „Мала Фатима“ оригинал Мирковића из Бихаћа а богослов Марко С. Поповић саопштио је ту српску народну приповетку под насловом „Војник“. Поучни су чланци: „Неке тице грабљивице“ од П. Ђ. (са четири слике: планиског орла, јастреба, буљине и шумске сове); „Гушидрво у Америци“ од Шулека, прештампано из загребачког „Vienca“ (у напомени уз тај чланак приказани су малим читаоцима „Vienac“ и Шулек а растумачене су ту неке тобоже хрватске речи, које су малишмама непознате); „Неколике корисне тице“ (са четири слике: врабце и врапца, зимовке, шареног и зеленог детлића, и кукавице). Има у том броју и слика државне велике гимназије у Сомбору а уз слику и опис и као нека мала историја те гимназије. Настављене су животне максиме из књиге књига Атанасија Николића, што их купу гимназијиста Јеленко Михајловић. Наш сарадник Рагко Милановић ректификује погрешку једну, што се у први број „Голуба“ мањске године из листа једног из Србије увукла а дотиче питање: „Како да се израчунају године по Христу, ако су гдегод означене годином од створења света“. Цветко Петровић из Ниша саопштио је шест шаљивих питања с одговорима а вредни учитељ Босанац Ђорђе Свитлић извадио је из „Хајдук-Вељка“ Оточанинова три лепе мисли. Има у том броју још „Сваштица“, оглашене су неке нове књиге и листови (примећујемо ту, да београдски „Учитељ“ није нов, јер му је хвала богу ово већ пета година; јесенас је и зимус додуше мало паузирао али зато тек није сад нов.) А најпосле има и четири ребуса, па је ту још и „Голубов реник“ са тринаест страних и малишмама непознатих речи. Уредништво јавља, да ће 9. број изаћи раније, но што би требало, т. ј. 15. августа већ.

Родољуб има у 5. броју од 1. јула овај садржај: 1. Пучан чланак „Рад“; 2. песму (са сликом) „Млади занатлија“; 3. „О мишићима и телесној снази“ од Јов. М. Поповића 4. приповеткицу „Драга“ и онда ситније ствари. У 6. и 7. су броју продужена писма читаоцима „Родољуба“, што их пише Мих. М. Стевановић, учитељ из Планинице; у 6. је треће а у 7. четврто писмо. У 6. броју има још приповетка „Препорука“, па песма „Рада“; даље чланак о праведном Јелину Аристиду (са сликом) и „Поуке“, међу којима има четир „Записа“ из опробаног пера Љ(убомира) П. Ненадовића). У 7. је броју приповетка „Моба“, од Рође (са сликом), па чланак „О жежу“ од М. Чабрића и опет четири красна записа Ненадовићева.

Стармал у 19. броју почиње а у 20. и 21. наставља хумореску учитељице Драге Гавриловића под насловом: „Разуме се, ону лепшу!...“ У 20. се броју опрашта Г—д—н од публике „Стармалога“ довривши двестотиниту „Пробу пера“ и срећно се оженивши“. Уредништво се нада, да ће се Г—д—н предомислити те и крај жене се јављати у „Стармалом“.

Школски лист има на челу 7. броју чланак учитеља А. Р. П. под насловом „Наше Доба“; језгро је чланку томе, да је морално стање данашњег доба лоше а слабо се ко стара, како да се томе стане на пут. Настављен је у овом броју чланак за награду „Како се може деци омилити похађање школе?“ Затим управитељ српске учитељске школе Сомборске и уредник „Школског листа“ Никола Ђ. Вукићевић подноси извештај о испитима на тој школи свршетком школске године 1885—6. Блажек приказује у овом броју нову школску таблу, која је окретна и вгодна, да предупреди крат-

ководост и криво растење ученика те и патентом обдарена готова у свим државама у Јевропи. Настављен је у том броју и „Распоред лекција у другом разреду основне школе.“

Учитељ довршује у 10. броју чланак „Утицај куће и школе на васпитање“; потписан је Н. Р. П. Исто је тако у овом броју довршен и чланак „Основна школа и њена задача“, који је по руском извео М. М. Протић. В. Павловић у чланку под насловом „Учитељица и квартирина“ говори о штети и неправди, коју учитељима и учитељицама наноси чланак 22. закона основних школа, који наређује: где су муж и жена учитељ и учитељка у једном месту, добијају стан и огрев као једно лице. И у 10., 11. и 12. броју настављен је „Патриотизам у школи“. У 11. броју пише осим тога Ј. Миодраговић о „Духовној заједници“ а П. А. Јосимовић из Уровице саопштава с руског из школске хигијене чланак о утицају школе на орган слуха. Има у том броју још и предавање о турској царевини за четврти разред основне школе, од Цветка Радојчића учитеља из Пожеге. У 12. броју разлаже Сима Милојевић, умировљени учитељ у Шапцу, како „Шабачки гласник“ није погодан прави узорак, са кога ваља одвајати у школи женску децу од мушке. Саопштава се даље у том броју извештај угарског министарства просвете о јавној настави у нашој краљевини за претпрошле две године; извештај ће се тај довршити у идућем броју. Има најпосле у том броју још и „Неколико напомена из предавања рачуна“, које ће се још продужити.

Српкиња (бр. 9. које свршава које наставља све из прошлих бројева. — Под „Књижевност“ приказује И(ван) М(артиновић) књигу П. Адамова: „На селу и прелу“, и бележи нека издања књижаре браће Јовановића и позив на претплату на Вукова дела. — Овај је број датиран још 15. јунија. Не знамо, шта пречи, те овај лист не може да стигне на своје време; али како излази само двапут месечно, па још на по табака, требало би свакако, да се изравна са својим временом, па би и с те стране заслужио потпуно препоруку, као што се даје препоручити по одабраном садржају и по ваљаном уређивању.

Женски свет (бр. 4.) наставља: „Шта све могу да раде женскиње?“ (Наставиће се. — Могу ли бити задругарице и неспрскиње или иповерке? — Рђави примери. — Шта не ваља на данашњем васпитању одличнијих женскиња. — Коса (из „Здр.“) — Писма мојој пријатељици. П од Марије. — Рад добротворних задруга: I. Новосаткиња, II. Суботичанака и III. Ст. Вечејкиња. — У листићима је пуно бележака корисних и ваљаних из друштва зарад здравља, за домаћице, за матере, из баште, и т. д.

Застава (бр. 100.—116.) има на челу 100. бр. чланак Л. Н—а: „Друштво за ширење српског језика“, у коме позива, да се такво друштво оснује. — У листу 100. и 101. броја оцењује С. М. (из Осека) представе позоришне хрватског драматског друштва Загребачког, које је гостовало неко време у Осеку. — У 102. броју VIII. црта из граничарског живота: „Братство између Срба и Мађара“, од З. Ј., осим тога чланци: „Јели нам нужна учитељска скупштина?“ од Б. — и „Подижимо малодечије школе — забавишта“ од Слободана. — У 104. приказује С—н. „Буквар за учење црквенословенскога читања“, од Мите Нешковића. — У 112. чланак: „Минимум учитељске плате“ од Б. — У листу 114. превео с чешког П. Алексјејев слику из Фрушке Горе од Јос. Холечка: „Слава у Раваници“, одељак из његових подлистак, што их је писао у „Народни Листи“ о фрушкогорским манастирима. Холечек је познат већ нашем свету као брат братски наклоњен према нашем народу, али овде није могао да нам ту најзначајнију народну славу не опише без икаквог премазивања. Жалосно је, али шта ћемо? Славе се те тако

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

изопачиле, да странац, ако нам је и брат и пријатељ, и не може другаче. — У 116. од истог Холечка у лиску: „Занимљив Србин“, где слика своје гостовање код старине дра Љубомира Радивојевића у Каменици. У овом месецу наши политички овозтрани листови добијају све чешћих гласова из учитељског света, да би се дошло најпре до конференције учитељске у Ст. Бечеју, па у Сомбору до генералне скупштине из свег вероисповедног учитељства, где да се договоре о својим приликама и неприликама, па да евентуално поднесу сабору, који дође, своју представку. Изглед је, а желити је, да гласови ти не остану пусти!

Наше доба (бр. 78.—89.) доноси у лиску бр. 79. две преведене песме од М. и чланак: „Педагошки рефлексии на селу“ с немачког превоа К. М. Ђ (у Шајкашкој). — У 82. бр. има приказ: „Песник Буро Арнолд“, а свршетак му је у 88., потписан је Д. К., кога иначе сретам у том листу као ватреног нападача на све, и свакога, који не налазе, да су његове приповетке, спев „Иконија“ и толике ствари вредне „Матичине“ награде; то је онај исти песник, који се онако ужасно размећао и размањивао омет баш у „Н. Д.“, што „његов“ спев „Иконија“ није добио награде, а кад овамо, а та „Иконија“ није ништа друго него најпростији плагијат Суботићеве „Вршачке куле“. Што је овде рекао о том ваљаном хрватском песнику, о Буро Арнолду, може иначе као приказ још и поднети; али, брајко, кад скочи, што прескочи? Само да чујете, како мудрује тај критичар (!) при крају: „Овди још узгред буди речено, да нам је заиста немала (богме, Д. К. вели баш немала) та ствар, што наша браћа Хрвати — мањи народ од нас, већ осамнаест година како имају свој дивно уређивани илустровани лист Венац, а ми Срби не. И код нас је било, ал га је нестало из више узрока. Свагда је боље имати један честит илустровани лист, него других којекваких много у Новом Саду (против Новог Сада — сиротог Новог Сада — наперио је Д. К. све своје стреле!) излази Летопис, Јавор, Стражилово, Бриљана, но сви ти пред хрватским Венцем падају у прах и пепео (баш тако стоји тамо од речи до речи, сви у прах и пепео!!!)“ Па онда даље: Најбоље би могла да уради Матица, да створи и у нас илустровани лист. Ма да Летопис издају наши матадори, пред Венцем је мален (!)“ А знате ли зашто? Ево: „Венац је илустрован, а Летопис не; Венац излази сваке недеље, а Летопис четири пута у години“. Ето, зашто. За Летопис се бар потрудио, да докаже“, да је мален и зашто мора да пада у прах и пепео пред Венцем, а за нас сиротане није то нашао за вредно. Немало му је, што браћа Хрвати имају тако давно уређивани илустровани лист Венац, ал ево до чега је дошао: „Донде“, каже Д. К., „док не би наша господа уредници провашли *modus vivendi* — за какав илустровани лист српски, као што је Венац хрватски, догле би добро чинила Матица Српска, кад би одредила годишњи хонорар Венцу, да се у неколико бројева штампа и ћирилицом источним наречјем и чисто српским језиком. Тим ! бисмо показали браћи Хрватима, да смо ми заиста браћа. Кад смо већ у политици и вери омражени, бар у књижевности да смо своји. Срби су старија браћа, на њих је ред да почну.“ Да смо весели! Што је и „Стражилово“ тако ђутуре сургумисао, од наше му стране просто; не бисмо се ни овалко обазрели, да није дужност месечног прегледа, да бележи све што може, а што се у нашој периодичној књижевности на лепу књижевност односи. Опростите му зацело и „Јавор“; уредник „Бриљана“ се већ попео у Елисијум, па ако није могао за живота никоме дужан да остане, тамо ће се научити и он да прашта, кад је и на земљи већ имао свезе с Елисијумовцима. Него ти, јадна и кукавна „Матица Српска“, гледај, шта ћеш. Ето ти иде главна скупштина, па ако се ни сад још не пошравиш, оде нам Д. К.! Напослетку, не можемо мислити, да се и уреди „Н. Д.“ дословце слаже с тим, ако је и пропустило све без и једне примедбе. — У 82. бр. под „Књижевност и вештина“ приказана 6. књига за народ Коњевећеве задужбине: „Живот Венијамина Франклина од А. М. Матића“ и „Споменак Ш. Светолука Лазаревића“. — У лиску 83. бр. превео је немачког Св. М. Јакшић (Београд) повељету Александра Киланда: „Гавран“, а Миловац доноси по немачком: „Мало шале“. И у истом броју довикује Петар Ј. Кнежевић, властелински управитељ у Чалми: „С истином на сред“. Омет противу Матице Српске, јер критичари њени нису нашли за вредно, да награде његов превод за народну библиотеку, а уредништво примећује бар уз тај напад: „Ради књижевне обраде и јавног суда износимо овај саста-

вак на јавност задржавајући своје миљење. — У лиску бр. 85. има опет неколико песама од М. које преведених које изворних, и чланак од Диме (из Париза): „Панамски канал“. — У 86. „Нешто за оне, који друге уче“ од К. М. М. (у Ковиљу.), а под „Књижевност и вештина“ приказује А. М. М. овогодишњи „Програм“ карловачке гимназије. — У 87. приказана је књига: „Шест приповедака Л. К. Лазаревића“. Рецензент и сам вели, да су тек „овлаш промотрли“ дело, па већ „можемо казати“ вели, „да су овакови умовтори епохални за нашу приповедачку књижевност“. Јесу, богме; и ми признајемо. Али кад рецензент један и тако збиља епохалну појаву само „овлаш промотри“, како ли ће тек лајик да их предуверетне, лајик, који тек од другог тражи да чује, шта ово или оно вреди, јер свог миљења нема!? А таких је у нас више ваља него игде. Но рецензент их је морао и сувише овлаш промотрити, мал' те их није, богме, онако неглеђушке рецензовао по лепом гласу, који се разнорачно њима, јер зацело не би казао, да су од тих приповедака „неке прештампане, а неке нове (!)“, кад збиља нема ту ама баш ни једне нове. То, дакако, ни најмање не кварити цене ни вредности приповеткама; али на жалост је знак ужасне површиности наших рецензија и познавања књижевних прилика. Док се Лазаревићеве приповетке преводне на немачки и француски, пре него и што су скупљене биле, ево српски рецензент не зна (а има их свега шест, шест атема српске књижевности), ни како су изилазиле на свет. Па онда се још тужимо, како се на почетнике слабо мотори. Онако нам свуда и јесте „овлаш“, нигде темеља ни корена! — У лиску 88. песма од Красинског: „Пред очима!...“ превела С. В. С(тевановића) у Кабу.

Браник има у лиску броја 77. „Историју Кулина“ од Фридриха Штецера, евангеличког свештеника у Кисачу. Оваке монографије су нам врло добро дошле. Наши свештеници, учитељи и друга интелигенција на селима, који су вични перу, велику би заслугу стекли, када би купили бар податке званичне и народне традиције о појединим местима. Нема зацело ни најмањег засека, да што боље познавање његово процоси не би бацило и већу светлост на познавање наших крајева у прошлости, а поглавито нашег народа. У нас се, додуше, јављају кад тад последи од те руке, (особито је похвалан рад у томе уредништву босанског календара „Бошњак“, кому је баш свештенство и учитељство босанско у томе десна рука, па и „Босанска вила“ појми и с те стране свој задатак, а познато нам је монументално дело М. Ђ. Милићевића „Кнежевина“ и „Краљевина Србија“, али свакако још обилатији би рад тај могао и требао да буде, кад знамо, да у сваком месту има бар по једна особа, која би тому дорасла била). — У 78. настава М. Савић ниш успомена: „Из прошлих дана“, овде је ХИ. „Први, теоријски“. — У 80. описан нам је излет певачке друштине „Гусала“ из Кијанде у Меленце на кулатио „Русанду“. Похвалан је врло обичај тога певачког друштва, што излеће у околину и приређује тамо своје концерте. То и треба да је једна од главних дужности наших певачких друштава, да у својој бар најближој околини шире и облагоурађавају срца за лепшу песму. Варошани обично и без тога ко мање ко више имају и у својој кући и у самом месту прилике, да што лепо чују и виде, па треба и селима пружити прилике тому. А излет „Гусала“ баш на „Русанду“ и с тога нам је добро дошао, што та кулка, кад је већ у српским рукама, треба и тако да добије и одржи тип српски. — У 81. превео Љубинко од Л. Г.: „Сирота Ана“. — У 82. прерадио П. хумореску: „Кад су жене препреде“. — 83. и 84. доноси М. једно јавно предавање из народне економије: „О раду и о подели рада“. — У лиску бр. 85. и 86. има од П. Адамова слика из народног живота у Срему. „Први пут у коду“, прештампана, као што је и у 88. у „Исправку“ примећено, из забречачког Виепа бр. 31.) о. г. Бр. 86. доноси још и приказ М. Савића на књигу: „Шест приповедака Л. К. Лазаревића“, о којима најбоље, као што збиља и заслужује, приказивач суди. — Листак броја 87. има од грофа Ник. Ветлена (превод) црту о Радецом аустријском и Радецом руском.

Напредак настава у 19. 20. и 21. броју чланак Јос. Кирнина „Развитак хрватског пучког шкољства, нарочито у препороду нашег народа“; исто је тако у сва та три броја наставаљен и Ђурчићев „Пут у Црну Гору на цетињску учитељску скупштину“. (Ту бисмо у броју 20. на страни 317. место „стихови златнога (!) Суддечића — кад већ мора бити злата — радије били видели: златни стихови Суддечића. А на страни 331. у броју 21. дајемо му за право, да је „народ-

ни“ учитељ скоро боље него „пучки“. И Драгутин Хирц наставља у 19. и 20. броју своје „Кратко извешће о фито-географском излету у Подгорје“; у 21. је броју прекинуо али ће наставити у 22. У 21. бр. казује још Отокар Зобунђија „Реч о унификацији школ. закона. У 20. су бр. као засебан додаток додана правила учитељског друштва градинског окружја у Н. Градишци. — Књижевна смотра у 7. бр. оцењује II. и III. део „Здравствослужа детећа“ од Виктора Ђурковачкога; даље приповетке нашег П. Адамова „На селу и прелу“; на превод Буљених прича за одраслије девојке, што је зимус изашао у Панчеву код Косанића и Поповића (в. 9. број нашег листа на страни 306.) и превод Шмитове „Геновеве“.

Liečnički viestnik наставља у 7. броју свом чланак дра Струпија о непрестаном бљувању трудних жена. Иначе су у том броју само здравствени извештаји из појединих градова Хрватске и Славоније, на преглед епидемичких болести, епизоотске вести за месец јуни о. г. и најпосле т. зв. расправне и ситне вести.

У Iskri описује М. Павлиновић даље своје „Путе“. У 12. броју тога листа наставља Р. из Сења студију „Прва књижевна радња у Бугарској“. Има осим тога у том броју две приповетке, и то „Стара врља“ од - У - а, и „Борав свет“ од В. Трапског.

Садашњост је у 27. броју наставила а у 28. довршила „Фабричарски лебац“ Л. Рајна. 29. број има у подлиску народну песму „Мојсковић Јован и бан од Карловца“, коју је по казивању Саве Тодоровића у Ст. Мајдану приобележио вредни Свиглић. У истом се броју у красном уводном чланку „Радосне вести“ региструје издавање Вукових дела, потхврат Веалића-Сурова и С. Јовановића и друштво св. Саве. У подлиску 30. броја започете су рефлексције Отона Спилберга „О људима и ђудима.“

Вачвањин је подлиске 28. 30. и 31. броја уступио Аги и његовим козеријама а у 29. довршен је „Прилив и одлив“, под која је потписан Зоран. У 29. и 30. броју пише Brutus о учитељским скупштинама и задругама а у 31. сасвим разложно кара М. Б. наше „Друштвене мане и грехе“; у истом је броју из нашег листа прештампан чланак драгог нашег сарадника дра Коде „О колери“.

Српски лист у подлиску бројева 26. и 27. наставља а у подлиску броја 29. довршује уредничкове усмене с пута у Црну Гору „Дан девети“. 28. број нема подлиску. У броју 30. завршује вредни Марко Цар своје „Сликe из новије италијанске књижевности“ износи у осмој слици летимичан преглед италијанске критике. У истом броју почиње и ценице наш сарадник др. Л. Томановић одговарати „Nagodnom Listu“, који његову расправу о фра Андрија Качићу, штампану у нашем листу а после прештампану и у „Српском листу“ нава „догађајем до несношљивости досаднијем“, „најновијим србманијским покушајем“, „дјетинском лудоријом“ (sic!). Међер су та „браћа“ Хрвати већ забрадили! Та најбоље и најаутентичније издање „Песмарице“ Качићеве, као што рече једном на предавању свом др. Фрања Миклошић, јесте оно у Бечу год. 1836. Венцеслава Јурја Дундера, а то издање носи овај главни наслов: „Serbsko-dalmatinske viteške narodne pjesme“ и т. д. У нашег поштованог сарадника Александра Сандића има један екземплар тога од год. 1836. и то баш дивот-издања у 2 књиге с тим, мало час споменути главним насловом српским; још узгред овом приликом рећи ћемо, како је баш тај исти екземплар о стогодишњици Качићевој 1860., слављеној у Бечу, на парастосу у цркви тамошњег манастира францисканског намештен био на столу сред цркве, венцем окићен пред катавалком по обреду римске цркве — и нико од онолико присутних поштовача Качићевих, којих бијаше ту од сваког племена словенског, па и Хрвата, не замери том и таквом српском главном наслову Песмарице Качићеве, која, као што рекосмо, приликом те свечаности у славу Качићеву у цркви оној приказана беше. Али овом приликом још нешто. Из живота Качићева зна се, како је он прве десетине осамнаестог века учио се и боравио у францисканском манастиру, у Будиму, који и данас постоји у тамошњем предграђу Табану, и цркву истога зову „рацком црквом“, у којој тамошњи Срби католици (они сами себе зову Рацима) имадоше права од старина, да у тој својој цркви певају песме духовне на свом језику — српском; имали смо прилике и једну такву црквену песмарицу да видимо тамо баш у цркви тој, и беше то састављена по јужном говору нашем. Предграђе Табан било је у оно доба права српска варош. Срби тадашњи и једне и друге вероисповести лено се назвали и слагали, на

чак и у избору својих званичника, у свом тамошњем „турвину“ (магистрату и суду, који беше баш у кући у суседству тог манастира.) Није-ли могуће, да је и тадашњи богослов, а потом славни писац песмарице своје фра Андрија Качић баш онде међу Србима замиловио лепе наше српске народне песме витешке? Та Срби се и „Хрвати“, као што рекосмо тада боље назвали него данас!

Панчевац број 13. има на челу чланак „Српско народно позориште“, где — о — с разлогом пледира за устављење пензијоног фонда код тог завода. У подлиску је „Несрећа у љубави“ (не каже се, од кога је, ни јели изворно или преведено; љубавница се додуше зове Мина, у сваком ступцу има додуше по неколико немачких речи и фраза, али ће ипак канда бити оригинал). 14. је број канда, као оно и 11., штрајкован а 15. наставља у подлиску „Несрећну љубав“ (ту у седмом ступцу наилазимо на кобну штампарску погрешку; вели се ту: „Angeborene Ideen“, на (!) српски о „уређењим идејама“).

Глас Црногорца доноси у листу 26. броја нарицаљку Батрићеве сестре из Његошева „Горског вијенца“ упоредо са талијанским преводом Чезара Тондинија, који је, као што смо у 28. броју нашег листа на страни 943. читаоцима јавили, превео посветну песму „Балканске царице“ кнеза Николe. У истом је броју у листу настављен а у 27. довршен (управо само прекинут) Марка Драговића „Покушај за библиографију о Црној Гори“. Драговић обећаје, да ће тај свој рад продужити и прикупити све, што му буде могуће, на штампати у „Гласу Црногорца“. У листу 28. броја започет је а у 29. је настављен списак биљака цветњскога поља; списак је тај саставио млади ботаничар Антоније Балдачи. У броју 30. под рубриком „Књижевност и наука“ пише Борисъ „О народности у историји с правничког гледишта“ по Милу, Буше-у, Фихте-у, Сергијевићу и др. (свршиће се). У истом се броју почео прештампавати из нашег листа приказ Миклошићеве расправе „die serbischen Dynasten Crnojević“, што је саопштио именовани наш сарадник Александар Сандић.

Србобран (бр. 140 - 166.) У подлиску 141. броја „Атом Србобрана“ из Фоче исмева обичај скидања шешира, који су Босанци осудили створитици пословицу: „Не смирио се к'о шпанска кана!“ У 142. посвећује Бранко својој сеји Милици повелету „Ил ме љуби ил ме се окани“; 144. и 145. доноси Х. Клајна „Мерванов сан“ у преводу Ж.—а. 146. - 148. имају приповетку под насловом „Моја мала пријатељица“ (по немачком. 150.—152. доноси Толстојева причу „Види бог правду или судско злочинство“ у преводу М.—жа. 153. и 154. имају у подлиску приповетку „Грижа савести“ (по немачком) а иста та два броја и број 155. имају уводне чланке о друштву св. Саве. 156. и 157. доноси историјску цртицу Е. Х. Деденрота „Краљичин сан“. 158.—161. имају у подлиску руску приповетку В. Гаришина „Два уметника“ у преводу Б.—а. У 163. пише Сријемац о овогодишњој слави у манастиру Привиној Глави а у бр. 164. расправља Т. питање о пучкој школи и ратарским продужинама. 165. доноси подлистак „С пута митрополита Саве Косановића“, по приватним писмима. Подлистак 166. броја доноси приповетчицу „На гробљу“, коју је, као што из примедбе видимо, писац (не каже се, ко је тај писац) наимено био „Босанској вили“, во ју је уступио „Србобрану“ с тога, што цензура у Сарајеву никако није хтела допустити, да се та ствар онде штампа.

Гудало у свом 7. броју доноси „Неколико речи о кућеној нези главе“, од Младена; приказује затим прилог томе броју, наиме: „Русанђанке“, шест песама за меповит збор у духу певања српског народа, сложио их вредни Роберт Толинггер и посветио српском црквеном певачком друштву Меленачком „Колу“. Песме су те изашле у фином и укушеном издању кикиндске дружине „Гусла“ а ово су по реду: I. „У воћи“, од Змаја. II. „Славују“ од Павла Грчића. III. „Мутан Дунав“, народна. IV. „Не мисле се убити, већ љубити“, народна. V. „Вода и сузе“, из „Десимирака“ Мите Калића (види наш лист лањске године, бр. 15. на страни 471.) VI. Уломак из Терлајићеве „песме, посвећене премилом својем отачаству“. — Има даље у том броју животопис славнога Паганинија и великога Пољака-музичара Шопена.

Одјек (бројеви 35—46.) наставља Стулијеву „Моју женидбу“. У 34. броју довршује осим тога и Берневе „Карбонаре и моје уши“. У 35. броју почиње из Спенцерових „The principles of sociology“ студија о „Походама“; та се студија протеже све до броја 38. (у 41. је броју наново штампан свршетак, дакле исто оно, што је било у 38. броју; то просто само региструјемо а уздржавамо се од сваке примедбе,

јер је уредништво „Одјека“ здраво на крај срца па бисмо му се замерили; ено нам се и за то, што смо му у прошлом месечном прегледу нешто само приметили, свети тиме, што од оно доба више не региструје садржај нашег листа). У 43. је броју завршен први део „Моје женидбе“ а у истом броју почиње и чланак В. Скрипићина, „Бутљивац. Из правообразних успомена“. У 46. броју почиње други део „Моје женидбе“.

Општина. Од почетка овог месеца излази тај лист сваки дан. Изашли су овог месеца бројеви 49.—76. У бројевима 49. 50. и 52. има чланак „Постанак и први размештај људских раса“, по Морицу Алсбергу. Бројеви 62.—64. доносе слику из народа под насловом „Мајка“. У 64. се из прошлог месеца, из броја 43. наставља срањивање Кирстова превода са оригиналом „Горскога вијенца“ и оцењује се превод; то се наставља у бројевима 66, 67., 69. и 71. а довршује се у 73. Оцена је та потекла из пера познатог професора Светислава Вуловића.

Сарајевски лист. (бројеви 81—93.) У 81. су довршена „Мртвачка звона“ од Charley'a; 82. има приповетку Едгара Поа „Црна морија“ (хирилицом); 84. Алфонса Додета „Одломка из женског писма“ (хирилицом); 85. Ернеста Легуеа „Фотографију у породици“ (латиницом); 86. и 87. приповетку М. . . . . а под насловом „Вашпир“ (хирилицом); 89. црту из селњачког живота у Русији под насловом „Вјештац“ (хирилицом). Осим овог последњег стављена је под сваки овде споменути прилог шифра „В.“ или „V.“.

Београдске општинске новине. Излазе недељно једанпут на целом табаку или двапут на половини. Цена за Србију на годину 6. а за остале земље 9 динара. Власник је томе листу општина београдска, а одговорни је уредник Никола С. Јовановић. Овога месеца добили бројеве 29. 30. и 31. У тим се бројевима у подлиску наставља превод другог дела књиге Сен-Ренеа Таљандијера „Србија у деветнаестом веку“.

Viestnik hrvatskoga arkeološkoga društva. Број 3. датиран 1. Јулија. Садржај је том броју ово: 1. Пов доказ, да се оток Хвар првобитно звао *Питвџа*, од уредника Сима Љубића. 2. „Још о Белом“, од дра Ивана Цричића. 3. „Римски новци обитељски плати консуларски нар. зем. музеја у Загребу, којих нема на таблама Кохеновим и код Ричија или се у чему од њихових разликују“, од уредника Сима Љубића. 4. „Стари грб кнезова крчких“, од дра И. Бојничкића: 5. Дописи. 6. Критика. (Наставља се и довршује оцена на студију Тршћанина археолога Јосифа Василића „Due tributi delle isole del Quarnero“; оцењена је даље расправа Павла Оренија „Sopra le recenti scoperte nell' istria e nelle Alpi Giulie“, коју је саопштио био дане у часопису *Bullettino di paleontologia italiana*; затим се приказује дело Фране Пулског „Die Kupferzeit in Ungarn“ и још две три старинарске књиге. На крају су „Равне вести“, у којима се спомиње археолошко једно откриће у Сиску и откриће из бронзена доба у Топлици код Зајезде у Загорју.

Мјесећник правничкога друштва у Загребу: God. XII. uređuje и име odbora правничког друштва Dr. Blaž Lorković. У Загребу, 1886. Ово је орган правничкога друштва у Загребу, које је у години 1873. основано. Цел је друштвена унапређење правне знаности у теорији и пракси. Сваки изучени правник може бити чланом тога друштва, а као такав уплаћује у друштвену благајну годишње 6 фор. Друштвом управља управни одбор од 12 чланова, које годишња главна скупштина на годину дана бира. Први број „Месечника“ изашао је у јунију 1875. године, и од то доба излази редовно у месечним свескама од 2—4 штампана табака. Чланови правничкога друштва добивају „Месечник“ бесплатно, а нечланове годишња је цена 8 ф. Осим „Месечника“ издаје и правничко друштво досада о свом трошку ове књиге: *Urbar hrvatsko-slavonski*. Уредио га Миливој Вежић, перовођа кр. влад. одјела за унутарње послове. У Загребу 1882., велика 8°, стр. 420. — *Urbarski sustav kraljevine Hrvatske i Slavonije*. Списао Драгутин Паули, кр. дворске канцеларије

САДРЖАЈ: Два три струка невена на гроб књижевнику Ђорђу Рајковићу, рођ. 1825. преминуо 28. јулија 1886. у Новом Саду. Написао Александар Сандић. — Мелодија. Песма. Од Д. Ј. И. — Ирина. Новела Сватоплука Чеха. Превео П. Падејски. (Свршетак.) — Девети дан. Путничка успомена. Од Л. Томановића. (Наставак.) — Књижевност. Одговор госп. Јовану Благојевићу на његово „мало објашњења“ у „Голубу“ бр. 6. о. г. Написао Ратко Миљановић. — Листини: Месечни преглед периодичне српске и хрватске књижевности. Месец Јули. — Читуља

дворски перовођа, превео из латинског Фране Жигровић-Преточи, у Загребу 1883. — Мјенбени закон према зак. члан. XXVII. 1875. заједничког хрватско-угарског сабора уо баиру на немачки мјенбени ред и мјенбено право осталих светских држава, растумачио др Иван Урбанић, кр. јавни редовити професор на хрватском свеучилишту Фране Јосипа I, у Загребу 1885., у три свеске. — Свршетком године 1885. имао је правничко друштво 512 чланова. — Садржај овогдинешег „Мјесећника“ је овај: бр. I. др. А. Бадај „Доказ имобилијарнога стварнога права у парници трговачком извзатком;“ — др. Јулија Глазер „Заменици одношај међу кази, и грађанском парницом;“ — Х.: „Уплив министарске наредбе“ и т. д. — Бр. II. др. Иво Малин: *Actio Pauliana*. — Стеван Поповић: *Jura quaesita* и т. д. — Јос. Гајер: Када имаде мјеста употреба §. 176. П. ак.? — Бр. III. др. А. Егерсдорфер: *Conditiones juris*. — Више оспособљење управних чиновника. — Т. п. Феменић: Како се има поступати по прописних закона и т. д. — Бр. IV. др. Иво Малин: Студијум римског права. О достојанству судца. — Драг Бецић: О приговору заврнућа тужбе. — др. А. С. Право на шумску нагенту у случају одвојбе урб. селишта. — Бр. V. Тито Феменић: Залагање и уживање некретнина. — др. С.: Једна потреба. — др. Ст. Посиловић: како се има поступати по прописних закона о маличном поступку и т. д. — Х.: О приговору заврнућа тужбе. — Бр. VI.) Проф. Војновић: О нужди новог издања грађ. законика — Л. М.: Двије три у року за дражбу некретнина. — Драг Бецић: Злобна оштега туђега власништва и т. д. — Бр. VI.) др. III. п. Брећенски: *Zakonski članak I. 1883.* и научовни састав на право и државословном факултету кр. хрв. свеучилишта Фране Јосипа I. — др. Ст. Посиловић: §. 155. сл. а) и сл. е) к. з. у пракси. — Осим тих чланака у сваком броју „Мјесећника“ има још стална рубрика „Правосуђе“, у коју је заведено више практичних случајева из грађанског, мјенбено-трговачког, казног и управног права. — Под рубриком „књижевност“ приказују се и оцењују најновије књиге из правничке литературе, а у „вјестнику“ важније наредбе, натјечаји, стечаји и личне новости.

Ваш кад смо завршили овај месечни преглед, добили смо *Viesti društva inžinira i arhitekta* бр. 2 и 3. са овим садржајем: „Грађевина служба у Хрватској у очи нове организације“, пише Ж. Егерсдорфер, „II. интернационални конгрес за путрње бродарење или пловидбу, обдржан у Бечу од 13. до 19. липња о. г. под протекторатом Нег. дес. и кр. Власти краљевина надвојводе Рудолфа“. „Покуси цемента“ од Ф. С. Даље долазе „Техничке ситнице“ на опши слика, које су за овај двоброј додане, наиме „Цркве св. Марка у Загребу“, како ју је после земљетреса од год. 1880. рестауровао архитект Шмит, даље „Стуба (стененица), што воде у горњи град у Загребу“ и „Зграда Ф. Краља у Загребу.“ Напоследку је још под рубриком „Друштвене вести“ саопштен извадак из записника одборске седнице друштва инжињира и архитекта.

ЧИТУЉА.

У Бајрајту је 31. Јулија п. р. преминуо Фране Лист, неоспорно највећи виртуоз на гласовиру, што га је икад било. Родио се у Рајнцу у Шопроњској жупанији 22. Октобра 1811. Лист је као свирач тријумфе славио по свој Европи. Прошао је Русију, Немачку, Француску, Енглеску, Шпанијолску, Италију, преко Ердеља је ишао у Молдавску и Влашку и свирао и у Цариграду. Но радио је Лист и као композитор и створно је читаву библијотеку дивних музичких дела, које за оркестар, које за гласовир, које за певачице. Међу делима за гласовир познате су мађарске музике. Петнаест на броју, па силне парефразе, нарочито мотив Вагнерових, Мајерберових, Вердијевих и других оперних композитора. Написао је и важних музичких расправа и студија, међу осталима о Вагнеровом „Лохенгрину“ и „Танхајзеру“ и о Циганима и њиховој музици у Мађарској.